

Nikolaas van Komen: de grote onbekende (deel 2)

Lia Schouten en Aad Kleijweg

Nog voordat het eerste deel over Nikolaas van Komen in ons blad was verschenen kwam ons voldoende nieuw pijp materiaal ter beschikking van deze pijpenmaker zodat we er een tweede deel aan wijden. Het overgrote deel van dit pijp materiaal is gevonden in Schoonhoven in één stort. Het materiaal uit deze stort was van verschillende pijpenmakers die in Schoonhoven werkzaam zijn geweest. De meeste pijpjes waren ongerookt en sommigen duidelijk een misbaksel. In deze partij bevonden er zich verschillenden bij die door Nikolaas van Komen zijn gemaakt. Een aantal pijpjes komt uit een andere mal en zijn niet beschreven in het eerste artikel. Verder zijn er nog een aantal in de omgeving van Gouda gevonden. Bij het schrijven van het eerste deel waren ons 15 pijpjes bekend uit verschillende mallen. Thans bij het schrijven van dit artikel komen we uit op 26 pijpen uit respectievelijke verschillende mallen die Nikolaas van Komen heeft gebruikt. De nummering van de afbeeldingen zullen we in dit artikel door laten lopen zodat we makkelijker kunnen verwijzen naar afbeeldingen uit deel 1. Bij een paar zullen we afbeeldingen uit deel 1 erbij plaatsen om de verschillen goed te laten zien.

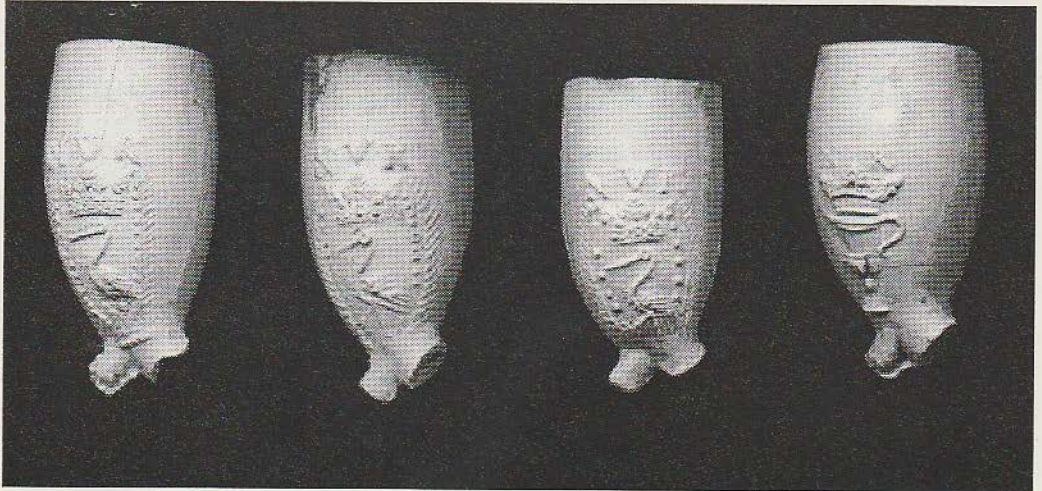
BESCHRIJVING VAN DE PIJPENKOPJES.

De pijpenkop op afbeelding 18 heeft een ovoïde model waar de gekroonde ooievaar op staat afgebeeld binnen een stralenkrans met daarboven de initialen NVK. De voorstelling lijkt veel op de pijpenkop op afbeelding 9 uit het eerste deel die we voor de vergelijking ernaast geplaatst hebben. We zien de verschillen in de stand van de snavel en de vleugels. Ook de ruimte binnen de stralenkrans waarin de ooievaar op afbeelding 18 is geplaatst is smaller. Het model van de pijpenkop is ook niet exact het zelfde. Vandaar dat wij kunnen aannemen dat ondanks de overeenkomsten hij uit een andere mal gemaakt is. Ook de pijpenkop op afbeelding 19 is weer een ovoïde model met een gekroonde ooievaar binnen een stralenkrans, echter de rij stippen links en rechts van de ooievaar is nagenoeg gehalveerd en de stralenkrans is verfijnder.

De pijpenkop op afbeelding 20 was ons nog niet bekend met het zijmerk de schenkan of sierkan. Het is een ovoïde model en boven de bladerkroon zien we initialen NK van de pijpenmaker.

In het eerste deel hadden we een pijpenkop beschreven met het reliëfmerk de gekroonde IG met de initialen NVKO. Bij de parelkroon valt op dat de parels hoog op steeltjes staan. Wat ook opvalt is dat de O te veel naar rechts staat zodat we vermoeden dat hij er later bij geplaatst is. Vandaar dat wij toen suggereerden dat deze pijp met dit merk IG gekroond ook mogelijk gevonden zou kunnen worden zonder de O. De pijpenkop op afbeelding 21 is een pijpje met het merk IG gekroond, ook staan de parels zichtbaar op steeltjes en de pijp draagt de initialen NVK, dus zonder O. Bijna

dachten we de bewuste pijp te pakken te hebben, maar vergelijken we de twee dan zien we dat ze toch weer uit verschillende mallen afkomstig zijn. Waar wij uit op kunnen maken dat hij meer mallen met de gekroonde IG met de initialen NVK in gebruik heeft gehad waarbij de parels van de kroon op steeltjes staan.

1a.	Collectie Aad Kleijweg afbeelding 18	Collectie Lia Schouten, afbeelding 9	Collectie Lia Schouten, afbeelding 19	Collectie Aad Kleijweg afbeelding 20
1b.	Schoonhoven	Schoonhoven	Schoonhoven	Schoonhoven
2a.	Ovoïde	Ovoïde	Ovoïde	Ovoïde
2b.	Gekroonde ooievaar met initialen NVK	Gekroonde ooievaar met initialen NVK	Gekroonde ooievaar met initialen NVK	Schenkkan gekroond met initialen NK
2c.	-/-	-/-	-/-	-/-
2d.	-	-	-	-
2e.	Ongeglasd	Ongeglasd	Ongeglasd	Ongeglasd
2f.	Gebotterd	Gebotterd	Gebotterd	Gebotterd
2g.	Geen radering rondom ketelopening Niet gerookt	Geen radering rondom ketelopening	Geen radering rondom ketelopening	Geen radering rondom ketelopening
2h.				
3a.				
3b.				
3c.				
4.	1750-1775	1750-1775	1750-1775	1750-1775
5.	Schoonhoven	Schoonhoven	Schoonhoven	Schoonhoven
6.	Nikolaas van Komen	Nikolaas van Komen	Nikolaas van Komen	Nikolaas van Komen
7.			[2, p. 113 nr 565]	

De pijpenkop op afbeelding 22 heeft dezelfde decoratie als de pijpenkop op afbeelding 11 in het eerste deel. Vergelijken wij echter de afbeeldingen dan zien we vooral aan de dubbelkoppige adelaar dat dit exemplaar weer uit een andere mal afkomstig is.

In het eerste deel maken wij melding dat in het boek van Krommehoek en Vrij een pijpje staat van Nikolaas van Komen met het zijmerk Vis gekroond met de initialen NVK zonder golfjes. Op afbeelding 23 laten wij deze nu zien. Op de afbeelding is het niet zo goed te zien, maar op de zijkant van de hiel is een op het wapen van Gouda gelijkend bijmerk geplaatst om de koper te mislijden dat we met een Gouds product te maken zouden hebben. We zagen dit ook al eerder op de zijkant van het rondbodempijpje, afbeelding 17 in het eerste artikel. Van zo'n eenvoudige pijp met het reliëfmerk de

gekroonde vis met de initialen NVK is er ook weer een variant bekend met drie golfjes zoals we zien op afbeelding 24

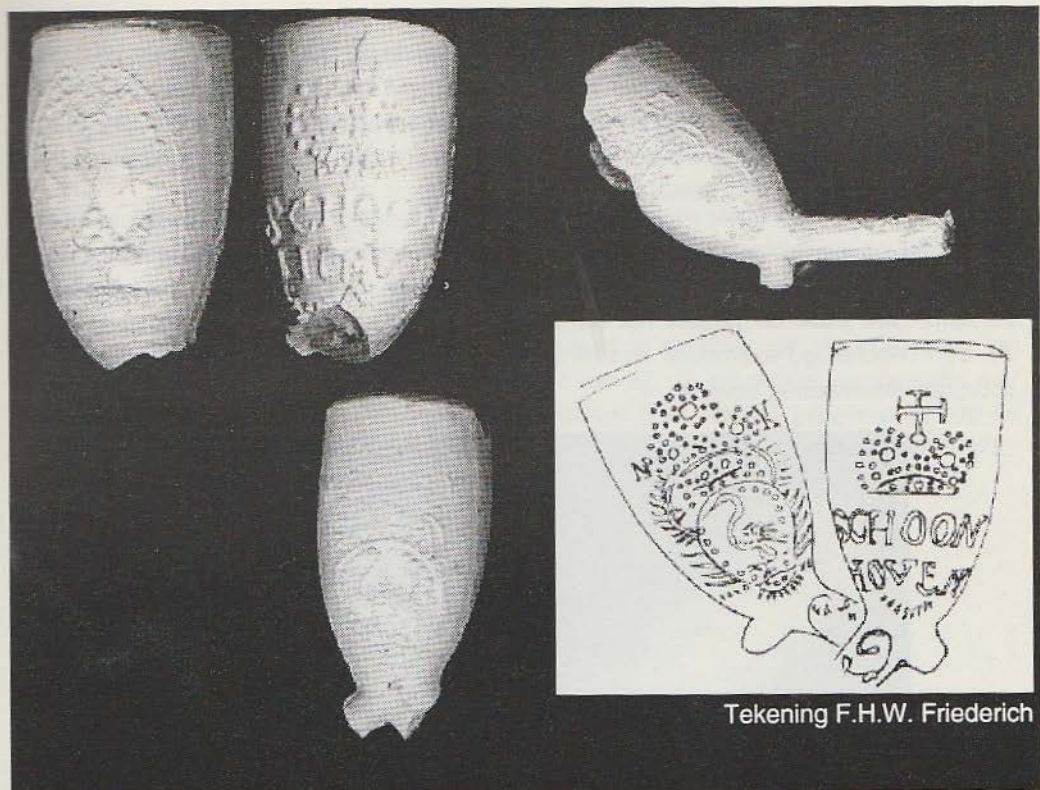
1a.	Collectie Aad Kleijweg afbeelding 21	Collectie Lia Schouten afbeelding 13	Collectie Aad Kleijweg afbeelding 22
1b.	Schoonhoven	Schoonhoven	Schoonhoven
2a.	Ovoïde	Ovoïde	Ovoïde
2b.	IG gekroond met initialen NVK	IG gekroond met initialen NVK	Vis gekroond met initialen NVK / Wapen van Groningen
2c.	-/-	-/-	-/-
2d.	-	-	-
2e.	Ongeglasd	Ongeglasd	Ongeglasd
2f.	Gebotterd	Gebotterd	Gebotterd
2g.	Geen radering rondom ketelopening	Geen radering rondom ketelopening	Geen radering rondom ketelopening
2h.	Niet gerookt		
3a.			
3b.			
3c.			
4.	1750-1775	1750-1775	1750-1775
5.	Schoonhoven	Schoonhoven	Schoonhoven
6.	Nikolaas van Komen	Nikolaas van Komen	Nikolaas van Komen
7.			

In het eerste deel, afbeelding 12, toonden wij een pijpenkop met de gekroonde N met de initialen NVK erboven. Bij dat exemplaar stond de V een stuk hoger. Op afbeelding 24 tonen wij een model ovoïde pijpenkop met de gekroonde N waarbij de initialen NVK naast elkaar staan.

Van de pijpenkop afbeelding nummer 1 die in het eerste deel alleen als tekening afgebeeld staat hebben we ook een exemplaar in ons bezit gekregen waarvan we graag een afbeelding laten zien, nummer 26. Op de linkerkant van de ketel zien we een ooievaar binnen een stralenkrans zoals we op wel meer pijpjes zien van deze pijpenmaker. Echter deze ooievaar is gekroond met een keizerskroon en we zien links en recht de initialen NK van de pijpenmaker. Op de rechterkant van de ketel lezen we de tekst SCHOONHOVEN de plaats waar deze pijpenmaker werkzaam is geweest. Ook deze tekst wordt bekroond met een keizerskroon.

1a.	Collectie Aad Kleijweg afbeelding 23	Collectie Aad Kleijweg afbeelding 24	Collectie Aad Kleijweg afbeelding 25	Collectie Aad Kleijweg afbeelding 26
1b.	Omgeving Gouda	Omgeving Gouda	Zevenhuizen	Schoonhoven
2a.	Ovoïde	Ovoïde	Ovoïde	Ovoïde
2b.	Gekroonde vis met initialen NVK	Gekroonde vis boven 3 golfjes met initialen NVK	Gekroonde N met initialen NVK	Gekroonde ooievaar met initialen NK / "SCHOONHOVEN" gekrond
2c.	Imitatie Gouds wapenschild / -	-/-	-/-	-/-
2d.	-	-	-	-
2e.	Ongeglasd	Ongeglasd	Ongeglasd	Ongeglasd
2f.	Gebotterd	Gebotterd	Gebotterd	Gebotterd
2g.	Geen radering rondom ketelopening	Geen radering rondom ketelopening	Geen radering rondom ketelopening	Geen radering rondom ketelopening
2h.			Gerookt	
3a.				
3b.				
3c.				
4.	1750-1775	1750-1775	1750-1775	1750-1775
5.	Schoonhoven	Schoonhoven	Schoonhoven	Schoonhoven
6.	Nikolaas van Komen	Nikolaas van Komen	Nikolaas van Komen	Nikolaas van Komen
7.	[2, p. 103 nr 528]			[1, p. 155 nr 1.] [2, p. 113 nr 566]

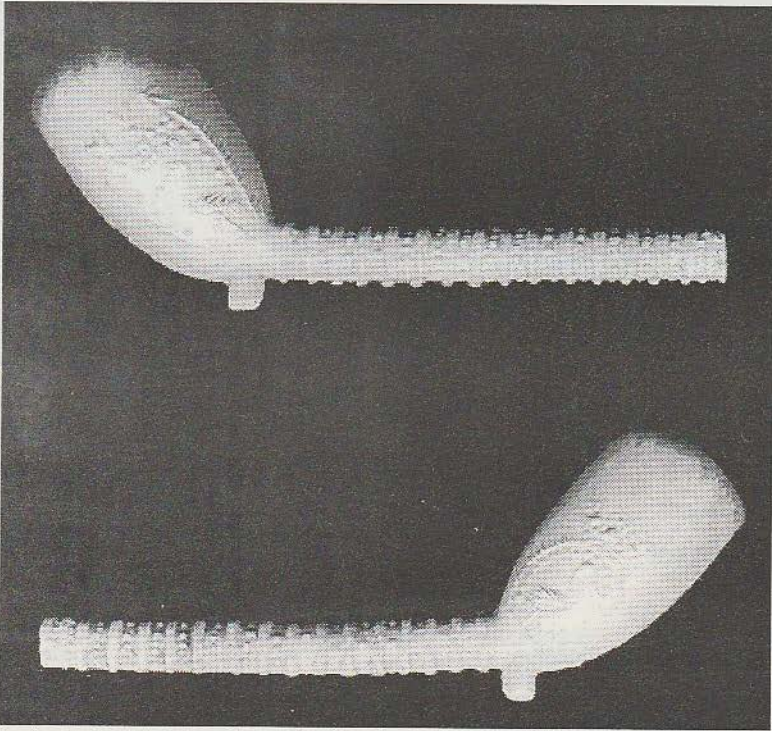

Tekening F.H.W. Friederich

1a.	Collectie Aad Kleijweg
afbeelding 27	Collectie Ewout
Korpershoek
afbeelding 28	Afbeelding 29	Collectie F.H.W.
Friederich
Afbeelding 30
1b.	Omgeving Gouda	Schoonhoven	Schoonhoven	Ovoide
2a.	Ovoide	Ovoide	Ovoide	Gekroonde ooievaar met
initialen NK / -
2b.	Gekroonde vis met
initialen NK /
"SCHOONHOVEN"
gekrond	Gekroonde ooievaar
met initialen NK / -	Gekroonde ooievaar
met initialen NK / -	Gekroonde ooievaar met
initialen NK /
"SCHOONHOVEN"
gekrond
2c.				
2d.				
2e.	Ongeglasd	Ongeglasd	Ongeglasd	Ongeglasd
2f.	Gebotterd	Gebotterd	Gebotterd	Gebotterd
2g.	Geen radering
rondom ketelopening	Geen radering rondom
ketelopening	Geen radering rondom
ketelopening	Geen radering rondom
ketelopening
2h.				
3a.		Slingerende bladrank	Slingerende bladrank	Slingerende bladrank
3b.		Ongeglasd	Ongeglasd	Ongeglasd
3c.				
4.	1750-1775	1750-1775	1750-1775	1750-1775
5.	Schoonhoven	Schoonhoven	Schoonhoven	Schoonhoven
6.	Nikolaas van Komen	Nikolaas van Komen	Nikolaas van Komen	Nikolaas van Komen
[3, p. 123 nr 3]
7.				

Het pijpenkopje op afbeelding 27 heeft op de linkerzijde van de ketel de gekroonde vis met de initialen NVK binnen een stralenkrans. Op de rechterzijde zien we de tekst Schoonhoven bekroond met een keizerskroon. Dit pijpje lijkt wel een combinatie van de linkerzijde van het pijpje op afbeelding 22 en de rechterzijde van het pijpje op afbeelding 26. Vergelijken we de pijpjes echter goed dan zien we dat dit exemplaar weer in een andere mal is gemaakt.

De pijpenkop op afbeelding 28 en 29 lijkt op de linkerzijde qua versiering op het pijpenkopje van afbeelding 26. Deze is echter op de rechterzijde van de ketel niet versierd. Ook staan de initialen NK wat hoger naast de kroon geplaatst. Op afbeelding 29, een beschadigd exemplaar van dit zelfde pijpje, kunnen we zien dat de steel een soort rankenversiering bevatte.

1a. Collectie Ewout Korpershoek afbeelding 31; 1b. Schoonhoven; 2a. Ovoïde; 2b. Gekroonde ooievaar met initialen NK / Gekroonde ooievaar; 2c. -/-; 2d. -; 2e. Ongeglasd; 2f. Gebotterd; 2g. Geen radering rondom ketelopening; 2h. -; 3a. Afwisselende ribben en stippels; 3b. Ongeglasd; 3c. -; 4. 1750-1775; 5. Schoonhoven; 6. Nikolaas van Komen; 7.-.

In het boekje *Pijpelogie* van F.H.W. Friederich kwamen wij nog een variant tegen, zie afbeelding 30. Qua versiering op de linkerzijde van de ketel en de steelversiering lijkt dit pijpje op het pijpje op afbeelding 28 en 29. Echter in tegenstelling met het pijpje op afbeelding 28 waar op de rechterzijde niets staat afgebeeld, draagt dit pijpje de tekst

Schoonhoven met een keizerskroon. Dat brengt ons op een totaal van drie verschillende pijpjes waar de tekst SCHOONHOVEN "de stad waar Nikolaas van Komen werkzaam is geweest" op staat vermeld. Twee met een ooievaar waar zijn initialen NK duidelijk op een andere plaats staan en één met gekroonde vis met de initialen NVK.

Mooi om te zien is dat het pijpje op afbeelding 10 in het eerste deel een versierde steel bevat van afwisselend ribbels en stippen, te zien op het gerookte pijpje op afbeelding 31.

Nikolaas van Komen heeft ook een pijpje gemaakt in de sfeer van de VOC zoals we zien op afbeelding 32. Het is een ovoïde pijpje met op de linkerkant van de ketel een driemaster (VOC schip) met daarboven de initialen NVK van de pijpenmaker. Op de rechterkant van de ketel zien we, zij het wat vreemd gespeld, de tekst FIFA OOSTINIE.

Foto F. Mayenburg

1a. Collectie Freek Mayenburg afbeelding 32; 1b. Omgeving Gouda; 2a. Ovoïde; 2b. Driemaster met initialen NVK / FIFA OOST INIE; 2c. -/-; 2d. -; 2e. Ongeglasd; 2f. Gebotterd; 2g. Geen radering rondom ketelopening; 2h. -; 3a. ; 3b. ; 3c. -; 4. 1750-1775; 5. Schoonhoven; 6. Nikolaas van Komen; 7.-.

Zoals we in de inleiding al vermelden zijn ons nu 26 pijpen uit verschillende mallen bekend. In de tabel hieronder hebben we de 26 verschillende pijpjes samengebracht met een korte omschrijving van de verschillende reliëfmerken, versieringen en kroontype.

Volg nummer	Afbeelding nr. in artikel deel 1 en 2	Merk en/of versiering	Kroontype
1.	Afbeelding 1 en 26	Links ooievaar in stralenkrans met de initialen NK / rechts tekst SCHOONHOVEN gekroond	Keizerskroon/ Keizerskroon
2.	Afbeelding 2	Links initialen NK en de naam voluit op de ketel NIKOLAAS VAN.KOMEN	Geen kroon
3.	Afbeelding 3	Links initialen NK en de naam voluit op de ketel NIKOLA AS.VAN KOMEN	Geen kroon

Volg nummer	Afbeelding nr. in artikel deel 1 en 2	Merk en/of versiering	Kroontype
4.	Afbeelding 5 en 6	Links IG gekroond kleine initialen NVK	Parelkroon
5.	Afbeelding 7	Links IG gekroond grote initialen NVK	Parelkroon
6.	Afbeelding 8	Links Ooievaar gekroond initialen NVK zonder stralenkrans	Bladerkroon
7.	Afbeelding 9	Links Ooievaar gekroond initialen NVK stralenkrans, opstaande veren	Bladerkroon
8.	Afbeelding 10 en 30	Links Ooievaar gekroond initialen NVK / Rechts Ooievaar gekroond	Bladerkroon
9.	Afbeelding 11	Links Vis gekroond met de initialen NVK / Rechts Wapen van Groningen de dubbelkoppige adelaar	Bladerkroon
10.	Afbeelding 12	Links N gekroond met de initialen NVK waarbij de V hoger geplaatst	Bladerkroon
11.	Afbeelding 13	Links IG Gekroond met de initialen NVKO	Steel Parelkroon
12.	Afbeelding 14	Links Vis gekroond met de initialen NVKO	Bladerkroon
13.	Afbeelding 15	Links Wapen van Zeeland / Rechts Wapen van Groningen met tussen de koppen van de adelaars de initialen NK. Hielmerk: Huismark ?	Fantasiekroon/ Keizerskroon
14.	Afbeelding 17	Rondbodern met merk op de plaats van de hiel gekroonde NK	
15.	Afbeelding 18	Links Ooievaar gekroond initialen NVK stralenkrans, liggende veren	Bladerkroon
16.	Afbeelding 19	Links Ooievaar gekroond initialen NVK stralenkrans, minder stippen	Bladerkroon
17.	Afbeelding 20	Links Schenkan gekroond met de initialen NK	Bladerkroon
18.	Afbeelding 21	Links IG Gekroond met de initialen NVK	Steel Parelkroon
19.	Afbeelding 22	Links Vis gekroond met de initialen NVK / Rechts Wapen van Groningen de dubbelkoppige adelaar Uit ander mal afkomstig dan afbeelding 11	Bladerkroon
20.	Afbeelding 23	Links Gekroonde vis NVK zonder golfjes	Bladerkroon
21.	Afbeelding 24	Links Gekroonde vis NVK met golfjes	
22.	Afbeelding 25	Gekroonde N met de initialen NVK naast elkaar	Bladerkroon
23.	Afbeelding 27	Links Vis gekroond met de initialen NVK Rechts de tekst SCHOONHOVEN gekroond	Bladerkroon/ Keizerskroon
24.	Afbeelding 28 en 29	Links Ooievaar gekroond initialen NK Steel rankversiering	Keizerskroon
25.	Afbeelding 30	Links Ooievaar gekroond initialen NK Steel rankversiering Rechts de tekst SCHOONHOVEN gekroond	Keizerskroon/ Keizerskroon
26.	Afbeelding 32	Links Driemaster met de initialen NVK Rechts Gekroond de tekst FIFA OOST INIE	Fantasiekroon

Literatuur

- [1] J.van der Meulen: (1988) De Kleipijp als bodemvondst Jubileumuitgave PKN]
 [2] Krommenhoek, W. en A. Vrij, z.j. (1986). Kleipijpen drie eeuwen Nederlandse kleipijpen in foto's. Amstelveen

[3] Friederich F.H.W. (1975) Pijpelogie Vorm, Versiering en datering van de Hollandse Kleipijp

Met dank aan Ewout Korpershoek en Freek Mayenburg voor hun bijdrage een zo'n compleet mogelijk overzicht te verkrijgen wat Nikolaas van Komen heeft geproduceerd. Met dank aan de AWN voor de toestemming van het gebruik van afbeelding 30 uit Pijpelogie van F.H.W. Friederich.